1.4. Namaz Çeşitleri

Fıkıh mezheplerinin çoğuna göre namazlar farz ve nafile diye, Hanefîler ise farz, vacip ve nafile olmak üzere üçe; farz namazlar da, farz-ı ayn ve farz-ı kifâye olmak üzere ikiye ayırmışlardır.

Farz-ı ayn olan namazlar, her gün beş vakit kılınan namazlar ile Cuma namazı olup, buluğ çağına erişmiş, akıllı her Müslüman'a farzdır. Terk edilmesi, kılınmaması büyük günahtır. Günlük farz namazlar, sabah namazı 2 rekât, öğle namazı 4 rekât, ikindi namazı 4 rekât, akşam namazı 3 rekât ve yatsı namazı 4 rekât olmak üzere toplam 17 rekâttır. Cuma günleri öğle vaktinde kılınan Cuma namazı, cemaatla kılınmakta olup 2 rekâttır.

Farz-ı kifaye olan ise cenaze namazıdır. Müslümanlardan bir kısmı kıldığında diğerlerinden bu farz düşer. Kılınmadığında, o bölgedeki bütün Müslümanlar günahkâr olur.

Vacip namazlar, vacip oluşu kulun fiiline bağlı olmayan (li aynihî vacip) ve vacip oluşu kulun fiiline bağlı olan (li gayrihî vacip) olmak üzere ikiye ayrılır.

Li aynihî vacip, vitir namazı ve bayram namazları ile tilavet secdesidir.

Li gayrihi vacip, adak namazı, bozulan nafile namazının kazası ve sehiv secdesidir. Bunlar aslında vacip olmamakla birlikte, ya kişinin adamasıyla ve nafile olarak başladığı bir namazı bozmasıyla veya namazda yapmış olduğu bir hata sebebiyle vacip olmuştur.

Farz ve vacip namazların dışında kalan namazlar ise nafiledir. Nafileler, **revâtib** (sünnet) ve **regâib** (müstehap) olmak üzere ikiye ayrılır.

Revâtip namazlar (sünnet namazlar): Beş vakit namazların farzından önce veya sonra kılınan müekked ve gayr-ı müekked sünnetlerden ibarettir. Sabah, öğle ve akşam namazlarının sünnetleri, yatsı namazlarının son sünneti ve teravih namazı "sünnet-i müekkede", ikindinin ve yatsının ilk sünnetleri ise "sünnet-i gayri müekkede" namazlardır. Hanefî mezhebine göre kaza namazı kılması gereken kişinin bile revâtip sünnetleri terk etmesi doğru karşılanmamıştır.

Regâib namazlar (müstehap namazlar): Yukarıda belirtilen sünnetlerin dışında kalan tatavvu da denilen, müstehab veya mendub nevinden namazlardır. Bu namazlar halk arasında nafile namazlar olarak bilinir. Bunlar beş vakit namaza bağlı olmayıp diğer zamanlarda sevap kazanmak maksadıyla kılınan namazlardır. Kuşluk, istihare, teheccüd, hüsuf, kusuf, Tahiyyatul mescid, evvabin, tevbe, tesbih, ihrama giriş namazları gibi namazlardır.

Cuma Namazı: Hz. Muhammed aleyhisselam'ın Medine'ye hicreti sırasında Medine yakınlarında Ranuna Vadisinde bulunduğu sırada farz kılınmış, ilk Cuma hutbesi de orada Beni Sâlim Mescidinde okunmuştur.

Cuma namazı, hür, mukim ve sağlıklı olma gibi şartları taşıyan bütün Müslüman erkeklere farzdır. Ezan okununca, cuma namazı kılmakla mükellef olanların işlerini bırakıp camiye gitmeleri gerekir.

Cuma namazının farzı iki rek'attır ve hutbeden sonra kılınır.

Müslümanlar müezzin Cuma ezanını okuyunca Allah'ın; **"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığınız zaman hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilmiş olursanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır"**[40] emrine uyarlar.

Cuma namazını kılanlar hakkında Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *"Bir kimse güzelce abdest aldıktan sonra cumaya gelir, susarak hutbeyi dinlerse, üç gün fazlasıyla bu cumadan diğer cumaya kadar olan zaman içindeki günahları bağışlanır."*[41]

Cuma namazı için özel itina göstermek, yıkanıp temizlenmek, tırnakları kesmek, dişleri fırçalamak, güzel koku sürünmek, iyi ve temiz elbiseleri giyerek camiye gitmek müstehaptır.

Cuma günü öğle namazı vaktinde köyün ya da mahallenin en büyük camisinde Cuma namazı kılınır. Önce dört sünnet kılıp hutbe için beklenir. Hutbe dinlendikten sonra Cumanın iki rekât farzı cemaatle kılınır. Farzdan sonra da dört rekât son sünnet kılınır.

ARAŞTIRALIM

Cuma namazı ile ilgili hükümlerde mezhepler arasında fark var mıdır? Araştırınız.

40 Cuma suresi, 9. ayet
41 Müslim, Cuma, 8

Cuma namazı kılınacak cami herkese açık olmalıdır. Cuma namazı İslam'ın şiârındandır, bu sebeple açıktan kılınması lazımdır. Cumanın geçerli olması için imamdan başka en az üç erkek cemaat bulunmalıdır. Bu görüş Ebû Hanife ile İ. Muhammed'in görüşüdür. Ebû Yusuf'a göre imam hariç iki erkek cemaat de yeterlidir. Malikîlere göre en az oniki, Şafiîlere göre en az kırk erkeğin bulunması gerekir.

Bayram, bayram namazından sonra başlar.

Bayram Namazı: Ramazan ve kurban bayramlarında kılınan iki rekâtlık namazdır. Hanefî mezhebinde Cumanın kendisine farz olduğu kimselere vaciptir. Şâfiii ve Malikîlere göre müekked sünnettir. Bayram hutbesi de Cuma hutbesi gibidir. Hüküm bakımından sünnettir. Namazdan sonra okunur. Şâfiiler'e göre kadınlar da bayram namazıyla yükümlü olur, münferiden de kılınabilir. Her rekâtında üçer fazla tekbir alınır. Bunlara zaid tekbirler denir. Birinci rekâtta kırattan önce ikinci rekâtta kırattan sonra alınır. Şâfiilerde birinci rekâtta yedi, ikinci rekâtta beş zaid tekbir alınır, her ikisi de kırattan önce alınır. Namazdan sonra imam minbere çıkar, oturmadan hutbe okur, hamdü sena yerine tekbir getirir. Namaza sonradan yetişen kimse iftitah tekbirini alır hemen zaid tekbirleri getirir, rükûda yetişen imama uyar tekbirleri rükûda getirir. İkinci rekâtta imama yetişen birinci rekâtı kendi kılar, zaid tekbirleri kırattan sonraya bırakır.

ARAŞTIRALIM

Cuma ve bayram namazlarında okunan hutbelerde dikkat edilmesi gereken hususları araştırınız.

Teşrik Tekbirleri: Kurban Bayramı'ndan bir gün önce Arafe Günü sabah namazının farzından sonra başlayıp bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar 23 vakitte farzlardan sonra getirilen tekbirlerdir. Kadın, erkek, mukim, seferî olsun, namaz kılmakla yükümlü herkes üzerine vacibtir. Çünkü ayette: **"Bir de sayılı günlerde Allah'ı zikredin, tekbir alın."**[42] buyurulmuştur. Şâfiiler'de sünnettir. Teşrik tekbiri şöyledir:

اَللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ لَا اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ اَللّٰهُ اَكْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ

"Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Allah'dan başka hiçbir ilah yoktur. Allah en büyüktür. Allah en büyüktür. Her türlü hamd Allah içindir"

Vitir Namazı: Hadislerde sabah namazından biraz önceki zamanda kılınması istenen uyanmama ihtimaline binaen yatmadan önce kılınabileceği bildirilen günün son namazıdır. Ebu Hanife vacib, diğerleri müekked sünnet derler. Üç mezhebe göre fecirden sonra da sabahın sünnetinden önce kılınabilir. Akşamın

42 Bakara suresi, 203. ayet.

farzı gibi kılınır, üçüncü rekâtta rükûdan önce tekbir alınarak, Kunut duası okunur. Bu vaciptir. Tekbir ve Kunut terk edilirse sehiv secdesi gerekir. Hanefîler'de Kunut duası sadece vitir namazında okunur. Şâfiî ve Malikî'ye göre her zaman sabah namazının farzında rükûdan sonra ayakta Kunut duası okunur. Şâfiîlere göre sünnettir. Kunut okuyan imama sabah namazında uyan Hanefî cemaat susup bekleyebileceği gibi içinden Kunut duasını okuyabilir. Vitir namazı eda edilmediğinde kaza edilir.

Cenaze Namazı: Vefat eden bir Müslüman'ın cenaze namazını kılmak ve cenaze ile işlemlerini yürütmek o yöredeki Müslümanların bir kısmının üzerine farz-ı kifayedir.

Cenaze namazının kılınabilmesi için ölünün bedeninin yıkanmış ve kefenlenmiş olarak, cemaatin önünde bulunması gerekir.

Mekruh olan üç vaktin dışında her zaman cenaze namazı kılınır.

Cenaze namazının rukûnleri, dört tekbir ile kıyamdır. Selam vermek ise vaciptir. Cenaze namazı ayakta kılınmalıdır. Cenaze namazının rukû ve secdesi yoktur. Cenaze namazında cemaat şart değildir. Bir tek kadın veya erkek de yeterlidir.

Diğer namazları bozan şeyler, cenaze namazını da bozar.

Cenaze, belirtilen tekfin - teçhiz işlemleri yapılıp namazı kılındıktan sonra kabre defnedilir. Defin işi zaruret olmadıkça geceleri yapılmaz.

Cenaze namazı için abdest almak gereklidir.

Ölüm olayı herkesin başına gelecek olan, kaçınılması imkânsız bir ilahî kanundur. Ölünün ardından üzülmek, ağlamak normal ise de üstünü başını parçalayarak feryat figan etmek, taşkınlık yapmak ve dinde olmayan davranışlarda bulunmak doğru değildir. Ölünün akrabaları teselli edilir, onlara başsağlığına, taziye'ye gidilir.

Nafile (Regâib) Namazlar

İnsan, nafile ibadetlerle Allah'a yaklaşır. Bir hadis-i kudsîde Cenâb-ı Hak şöyle buyurur: ***"..Kulum, bana nafile ibadetlerle yaklaşmaya devam eder, neticede muhabbetime nâil olur. Onu bir sevdim mi, artık ben onun işittiği kulağı, gördüğü gözü, tuttuğu eli, yürüdüğü ayağı olurum. Benden bir şey isteyince onu veririm, benden sığınma talep etti mi onu himâyeme alır, korurum..."***[43]

43 Buhârî, Rikâk, 38

Müstehap olarak kabul edilen nafile namazların belli başlıları şunlardır:

Teravih Namazı: Ramazan ayı boyunca, yatsı namazından sonra kılınan nafile bir namazdır. Bu namaz sayesinde Ramazan geceleri ibadetle değerlendirilmiş olur.

"Teravih" kelimesi Arapça, "oturmak, istirahat etmek" anlamına gelen 'Tervihâ'nın çoğuludur. Teravih namazı her dört rekâtın sonunda oturulup biraz dinlenildiği için, bu adı almıştır. Genelde camide kılınmakla birlikte, evde de kılınabilir.

"Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir." (Buhârî, Ezân, 30)

Teravih namazı, kadın erkek her Müslüman için sünnet-i müekkededir. Bu namazdan sevap kazanılmak murâd edilecekse, acele edilmeksizin, okunan Kur'an ayetlerinin de tefekkürü yapılarak sükûnetle kılınmalıdır. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) bir hadisinde buyurmuştur ki : ***"Kim inanarak ve sevabını yalnız Allah'tan bekleyerek Ramazan [teravih] namazını kılarsa, geçmiş günahları bağışlanır."***[44]

Teravih namazının vakti, yatsı namazından sonra başlar, sabah namazı vakti girinceye kadar devam eder. Yatsının farzı kılınmadan teravih namazı kılınamaz. Teravih namazı yatsıya tâbi bir sünnet olduğu için, vitir namazı teravihten sonra kılındığı gibi, önce de kılınabilir. Uygun olan, teravihi önce kılıp vitri sonra kılmaktır.

İslam ülkelerinin tümünde teravih namazı, cemaat ile, iki rekâtte bir selam verilerek toplamda 20 rekât olarak kılınmaktadır. Hz. Ömer'in (r.a.) uygulamasına binaen bütün mezheplerde temel kabul edilen 20 rekât kılma hükmünün yanında Malikî mezhebi'nde 36 rekât ve Şafiî mezhebinde 8 rekât da kılınabileceği ile ilgili görüşler de bulunmaktadır.

Hanefî mezhebine göre toplam 20 rekât olan teravih namazı, dört rekâtte bir tervihâ yapılarak 2'şer 2'şer kılınır. Tervihâ yapılırken salavat vb. okunur. İlk oturuşta salli bârik okumak şartıyla beş tervihâ yapıp 4'er rekât kılmak da caiz görülmüştür. Şafiî mezhebine göre 2'şer kılınır, 4'er rek'at şeklinde kılınamaz.

Tahıyyetü'l-Mescid: Ziyaret etme, itikâfta bulunma, ilim öğrenme vb. amaçla camiye giren kimsenin oturmadan önce iki rekât namaz kılması müstehaptır. Bu namaz Allah'ın mâbedine saygı ifade eder. Rasûlullâh (sav) buyurur: ***"İçinizden biri, bir***

44 Buhârî, Salâtü't-teravih, 1.

mescide girince oturmadan önce iki rekât namaz kılsın!”[45] Özellikle büyük bir camiye ziyaret amacıyla gidildiğinde tahıyyetü’l-mescid kılmaya gayret göstermelidir.

Duhâ (Kuşluk) Namazı: Güneşin bir mızrak boyu yükselmesinden yani güneşin doğması üzerinden takriben 45-50 dakika geçmesinden sonra başlayıp zeval vaktine kadar olan zaman içinde iki ile sekiz rekât arasında kılınan namaza duha namazı denir. Sekiz rekât kılınması daha faziletlidir. Hazret-i Âişe -radıyallahü anhâ- buyurur: *“Ben Rasûlullâh’ın duhâ namazı kıldığını bir kere gördüm. Bir daha hayat boyu onu terketmedim”.*[46]

İnsanın her gün, her bir uzvu için sadaka vermesi gerekir. İki rek'at kuşluk namazı buna kâfi gelir.” (Müslim, Müsâfirîn, 84)

Evvâbin Namazı: Akşam ile yatsı namazı arasında kılınan 2 - 4 veya 6 rekâtli bir namazdır. Hadis-i şerifte buyurulur: *“Kim ki akşam ile yatsı arasında namaz kılarsa, işte o evvâbîn (Allah’a dönenlerin) namazıdır.”*[47]

Teheccüd Namazı: Yatsı namazından sonra bir süre uyuduktan sonra kalkılıp kılınan gece namazıdır. En azı iki, en çoğu sekiz rekâttır, iki rekâtta bir selam verilerek kılınır. Gecenin son üçte bir vaktinde kılmak daha faziletlidir. Peygamber -sallâlâhü aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuştur: **“Her kim geceleyin uyanır, hanımını da uyandırır ve iki rekât namaz kılarsa, Allah’ı çok zikreden erkekler ile kadınlardan yazılırlar.”**[48]

Kuşluk namazı, nafile namazlardan biridir.

Küsüf ve Husûf Namazları:

Küsuf namazı: Güneş tutulduğu zaman cemaatle veya tek başına iki rekât olarak kılınan bir namazdır.

Husûf namazı: Ay tutulduğu zaman iki veya dört rekât kılınan bir namazdır. Bu namaz cemaatle değil, evde tek başına kılınır.

Düşman bombardımanı ve deprem gibi doğa afetlerde güvenilir bir yerde ise güneş veya ay tutulmasında olduğu gibi Allah’a sığınılıp namaz kılınabilir.

Güneş tutulduğu zaman iki rek'at küsuf namazı kılınır.

Tesbih Namazı: Tesbih namazı, münferit olarak ve yılda veya ömürde bir kez kılınması tavsiye edilen dört rekâtli bir namazdır. Her rekâtında yetmişbeş kere: “Sübhânellâhi ve’l-hamdü lillahi vela ilahe illallahu vallahu ekber” diye tesbih okunarak edâ edilir. Sübhaneke’den sonra 15, rükûya eğilmeden önce, rükûda, rükûdan doğulunca, secdelerde ve celsede 10’ar kere bu tesbih söylenir.

45 Buhârî, Salât, 60.
46 Buhârî, Teheccüd, 5.
47 Tirmizi, Salat, 32.
48 Ebû Davud, Salat 307.

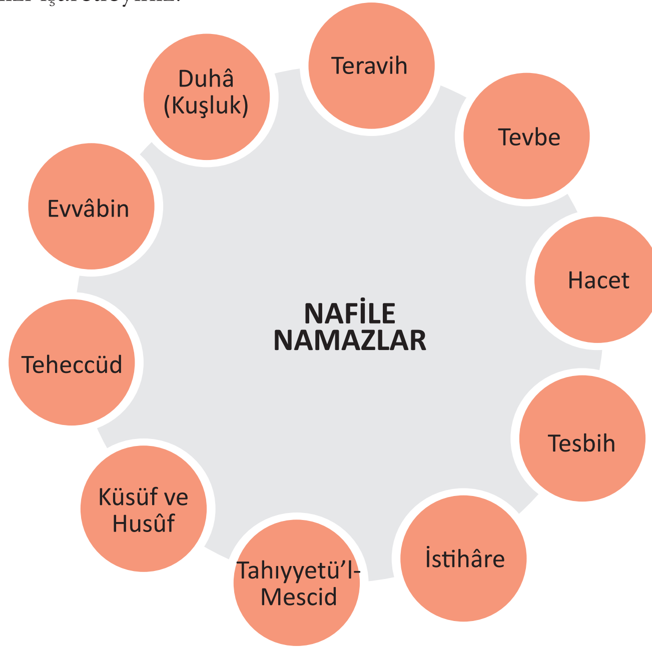
"Güneş ve ay hiçbir kimsenin ölümünden dolayı tutulmaz. Onlar ancak Allah'ın iki ayetidir. Onları gördüğünüzde hemen namaza durun." (Müsned-i Ahmed, 2/109; Sahihi İbn Huzeyme, 1370)

Tevbe Namazı: Bir Müslüman'ın günah işleyince pişman olup işlediği günahtan tevbe etmek için güzelce abdest alıp iki rekât namaz kılması menduptur. Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *"Herhangi bir kul, bir günah işlediği zaman güzelce abdest alır, sonra iki rekât namaz kılar ve günahtan bağışlanmasını dilerse, günahı bağışlanır."*[49]

İstihâre Namazı: İstihâre; bir işin yapılmasının hayırlı olup olmadığı hususunda, kalbin yatışması için kılınan iki rekat namaz ve ardından yapılan duadır. İstihare; hayırlı olanı istemek demektir. Bir kimse kendisi için önemli bir karar vereceği veya önemli bir tercihte bulunacağı zaman bazen eldeki verilerin yetersizliği sebebiyle dünya ve ahiret hayatı bakımından hangi tercihin hayırlı olacağını kestiremediği durumlarda başvurduğu çarelerden biridir.[50] İstihareden sonra ilk defa kalbe doğan şeyin hayırlı olduğu kabul edilerek ona göre hareket edilir. Câbir bin Abdullâh diyor ki: *"Allah Rasûlü -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, bize Kur'ân'dan bir sure öğretir gibi istihâreyi öğretirdi..."*[51]

İŞARETLEYELİM

Kavram haritasında verilen nafile namazlardan bildiklerinizi işaretleyiniz.

Hacet Namazı: İki rekâtli bir namazdır. Allah Rasûlü -sallâllâhü aleyhi ve sellem-, kulun dünyevi ve uhrevi hacetlerine nâil olması bakımından Allah'a namaz ile ilticâ eylemesini beyân sadedinde şöyle buyurur: *"Her kimin Allah'tan bir dileği olursa yahut insanlardan herhangi birinden bir dileği bulunursa, önce güzelce abdest alsın ve iki rekât namaz kılsın. Sonra Allah'a hamd ve senâda bulunsun. Sonra Hazret-i Peygamber'e salât ü selam eylesin. Sonra da hacet duâsını okusun."*[52]

49 İbn Mace, Salat 193
50 Komisyon, İlmihal, Türkiye Diyanet Vakfı, C 1, s. 518.
51 Buhârî, Teheccüd, 28.
52 Tirmizî, Salat 348.